

1. У рамках курсів «Соціальна робота», «Теорія і практика волонтерської діяльності», «Інноваційні технології соціальної роботи» необхідно знайомити студентів Запорізького національного університету та Інституту управління та права ЗНТУ з головними положеннями РАФ. Це положення можливо впровадити у зв'язку з тим, що співробітники Центру «Флоренс» також є викладачами означених вишів і викладають ці курси.
2. У рамках навчання лекторській майстерності в центрі «Флоренс» необхідно навчати студентів та волонтерів на матеріалах теми «Профілактика розладів алкогольної фетопатії» і пропонувати відпрацьовувати навички ораторської майстерності з учнями шкіл.
3. У разі участі співробітників Центру «Флоренс» у круглих столах міських соціальних служб міста Запоріжжя піднімати і розглядати питання розладів алкогольної фетопатії як актуальної соціальної проблеми. При цьому важливо залучати до обговорення різних спеціалістів: соціальних педагогів, психологів, медиків, вчителів.
4. Через 3 роки необхідно повторити цей проект, але необхідно доповнити лекції інформацією про зміни, які відбулися в цьому питанні за період, що минув: результати досліджень постійно оновлюються, пропонуються нові шляхи вирішення проблеми.
5. Лекції слід проводити в такій же інтерактивній формі з презентацією, як це було здійснено в цьому проекті, а також можна доповнити лекцію навчальним фільмом. Багатолітній досвід проведення лекцій–презентацій демонструє необхідність урізноманітнення окремих форм й методів профілактичної роботи.
6. При повторному здійсненні проекту через 3 роки слід привертати увагу громадськості до проблеми РАФ, щомісячно коментуючи реалізацію проекту через ЗМІ.

На наш погляд, дана стратегія дозволить привернути увагу громадськості до проблеми РАФ і запобігти негативним наслідкам вживання алкогольних напоїв для здоров'я людини. Також дана форма роботи стане важливим ресурсом у підготовці майбутніх соціальних педагогів до профілактичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й.Капська, О.В.Безпалько, Р.Х. Вайнола ; [загальна редакція А.Й. Капської]. – К., 2002. – 164 с.
2. Алкоголізм в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.alkogolya.net/lechenie_alkogolizma/alkogolizm_v_ukraine/ – 24к
3. Профілактика вживання алкоголю, наркотиків і токсичних речовин серед молоді / [Балакирева О.М., Дупленко П.Ю., Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л.] // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. – Вип.7. – К. : НТЗФ «Студцентр», 1998.
4. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / [за ред. А.Й.Капської]. – К. : ЦНЛ, 2000. – 264 с.
5. Шептенко В.А. Методика и технология работы социального педагога / В. А. Шептенко, Г. А. Воронина. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
6. Skills for Effective Management of Nonprofit Organizations /edited by R.L.Edwards at el. – NASW Press. – 2002.

УДК 378.14:504(043)

ЗМІСТОВА СТРУКТУРА МОДЕЛІ ЕКОЛОГО-КРЕАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Саєнко Т.В., к.т.н., доцент

Національний авіаційний університет

Інноваційна модель збалансованого розвитку вимагає становлення високотехнологічних виробництв, підвищення техніко-технологічного рівня усіх галузей економіки, інтенсифікації і модернізації освітнянської системи, здатної забезпечити діяльнісно-відповідальну еколого-креативну підготовку студентів технічних спеціальностей ВНЗ, що допоможе майбутнім фахівцям творчо керуватися у практичній площині науковими положеннями екологічної компетентності, яка має переважати нині у загальній фаховій компетентності.

Ключові слова: модель, креативність, еколого-креативна підготовка, екологічна компетентність.

Саєнко Т.В. СМЫСЛОВАЯ СТРУКТУРА МОДЕЛИ ЕКОЛОГО-КРЕАТИВНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВУЗА / Национальный авиационный университет, Украина.

Инновационная модель сбалансированного развития требует становления высокотехнологических производств, повышение технико-технологического уровня всех отраслей экономики,

интенсификации и модернизации образовательной системы, способной обеспечить действенно-ответственную эколого-креативную подготовку студентов технических специальностей вузов, которая поможет будущим специалистам творчески руководствоваться в практической плоскости научными положениями экологической компетентности, которая должна сейчас преобладать в общей профессиональной компетентности.

Ключевые слова: модель, креативность, эколого-креативная подготовка, экологическая компетентность.

Saenko T. SEMANTIC STRUCTURE OF ECOLOGY-CREATIVE TRAINING OF THE UNIVERSITY STUDENTS MODEL / National Aviation University, Ukraine.

Innovative approach to sustainable development require the development of high-tech industries, improving technical and technological level in all economic sectors, the intensification and modernization of educational system capable of ensuring activity-responsible ecology-creative training of technical specialties students of university, which will help guide them in future in the practical level of ecological competence that must now prevail in the overall professional competence.

Key words: model, creativity, ecological-creative training, ecological competence.

Інтеграція України у світовий технологічний простір зумовлює необхідність формування інноваційної моделі розвитку держави, а відтак головне місце повинні зайняти наукові розробки та їх технічне застосування, що мають стати джерелом сталого (збалансованого), екобезпечного економічного зростання та основою формування суспільства знань [1]. Реалізація інноваційної моделі вимагає прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію, конкурентоздатну на світовому ринку, принципового підвищення технологічного рівня усіх галузей економіки, інтенсифікації і модернізації освітньої системи [5, с. 96].

У галузі дидактики «знання є особливою формою засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності та виконують важливі соціальні функції, матеріалізуються у техніку, технологію, служать виробництву, трансформуються в переконання, виступають складовою світогляду людини» [8, с. 10]. Тому на сьогодні важливою є сутність екологічних знань, як основного елементу усіх згаданих систем, моделей, підсистем освіти, яка у XXI столітті має забезпечити збалансований розвиток еколого-інформаційного суспільства з високими технологіями і ще вищою екологічною культурою.

Розглянувши різні підходи до розробки моделі еколого-креативної підготовки майбутніх фахівців ВНЗ технічного спрямування, можна зробити висновок, що основним її елементом, як і компонентом системи екологічної освіти (ЕО), є екологічні знання, які, у свою чергу, є компонентом змісту навчання [9, с. 86]. Термін «знання» визначається в словниках на двох рівнях: 1 – осягнення дійсності свідомістю; 2 – сукупність відомостей, пізнань у певній галузі; у той час термін «компетенція» подається як коло питань, у яких дехто має достатню обізнаність, а «компетентність» – знання, відомості про щось, авторитетність у певному питанні чи галузі. Тобто в терміні «знання» більше проявляється гносеологічний принцип, а у терміні «компетентність» – діяльнісний, практичний принцип, якому характерна не лише обізнаність, а й досвідченість, авторитетність, спроможність діяти, вирішувати.

Економічно розвинуті країни обрали екологічні показники, як основні вимоги для якості технологій і продукції, що знаходяться в національному економічному просторі. Суспільство та влада цих країн стимулюють розвиток наукових досліджень, розробок, спрямованих на нові, екологічно прийнятні способи виробництва; з іншого боку, запроваджуються жорсткі вимоги до існуючих технологій та їх продукції через систему стандартів [11, с. 18].

Інноваційна діяльність українських підприємств на сьогодні вкрай низька. Тільки 12–14% виробництв здійснюють переобладнання та модернізацію технологій, але переважно екстенсивного характеру. Держава не стимулює наукові розробки, зокрема процеси екологізації підприємств. Інноваційна політика в сучасній Україні носить здебільшого декларативний характер [7, с. 196]. Якщо екологічна освіта акцентує увагу на забрудненні навколишнього природного середовища, то освіта для збалансованого розвитку (ОЗР) має приділяти увагу раціональному використанню природних ресурсів та їх відновленню. Негативний виробничий вплив розглядається як результат застарілого, нерационального, не наукового використання довкілля.

Таким чином, наше дослідження ґрунтується на положенні щодо провідної ролі системи ЕО, яка вимагає розширення, вдосконалення, системності, цілісності, неперервності, систематичності усвідомлення проблем і перспектив розвитку суспільства, раціонального використання природних ресурсів, нових екологічних знань про навколишнє середовище, у якому формуються нові ціннісні орієнтації, педагогічні технології, обґрунтовуються сучасні норми виробництва, особистісної поведінки в процесі фахової діяльності та у повсякденному житті. Екологічні знання і компетентності не лише пояснюють і висвітлюють нинішні аспекти діяльності, але й виконують світоглядні, етичні, естетичні, культурологічні, прогностичні, психологічні, педагогічні функції в усіх видах людської діяльності. Метою нашої статті є характеристика змістової структури моделі еколого-креативної підготовки студентів вищого навчального закладу.

Екологічні знання й компетентність формують чинники взаємодії людини з довкіллям, модель поведінки у навколишньому світі, моральні якості особистості, здатність мислити масштабно, перспективно,

передбачати наслідки професійної діяльності в навколишньому середовищі. Відомий антрополог М. Шеллер зауважив, що людина здатна до трьох видів знання, точніше – компетентностей, оскільки всі вони включають потужну діяльну складову: до знання заради панування, до сутнісного знання і до знання заради спасіння [9, с. 89]. Останні два види стосуються екології.

Щодо концепцій розвитку науки філософи пропонують наступні напрями: холистичний, тоталогічний, синергетичний, з яких випливає: перше – екологічне знання має бути засноване на «випереджаючому відображенні», що передбачає виховання людини як суб'єкта управління функціонуванням системи «суспільство – природа», яка зі стороннього спостерігача превтілюється на активного діяча; однак, недоліком «педагогічного холізму» є втеча від питань фрагментарності світу і нагальних проблем культури [10, с. 12]. Друге – знання чи компетентності в тоталогічному варіанті ґрунтуються на світоглядній позиції, відповідно до якої людина і світ не існують відокремлено, і ця цілісність слугує загальнотеоретичним підґрунтям освітніх моделей. І нарешті, третє – синергетика дає можливість переосмислити значення знань, компетентностей і самих систем освіти у напрямку альтернативних шляхів подальшого розвитку. Синергетичне й екологічне мислення взаємопов'язані через розгляд процесів самоорганізації систем різних рівнів, порядків і структур.

Таким чином, аналіз холистичного, тоталогічного, синергетичного підходів до структурування екологічного знання показав взаємодоповнюваність цих варіантів і можливість комплексного їх використання у моделях ЕО, у тому числі при розробці системи екологічної підготовки майбутніх фахівців технічного спрямування. Не випадково в педагогічній літературі все частіше згадується не окремий предмет «Екологія», а інтегративні знання, що розвивають екологічне мислення.

Разом з тим, важливим і складним питанням є визначення змісту, обсягу, спрямованості екологічних знань, які сьогодні варто пропонувати у ВНЗ для позитивного і формуючого впливу на світогляд сучасної молоді, адже самих знань не достатньо для того, щоб вони стали нормою, установкою, законом, які визначають спрямованість діяльності, особливо – відповідальність за здійснені дії. Тому ми погоджуємось з позицією більшості дослідників, що наголошують на формуванні такої системи набуття екологічних знань чи компетентностей, які є професійно, ціннісно, діяльнісно значимі [3, с. 300] та відповідальні з точки зору екологічного права.

Сучасна вища школа, на жаль, поки що не спромоглася створити умови для засвоєння знань і формування компетентностей, що сприяли б суспільному виходу з екологічної кризи на базі виконання існуючого законодавства, нормативно-обмежувальних заходів, впровадження у практику екологічного менеджменту і аудиту, які на Заході використовуються навіть церковними структурами [13, с. 3–10]. Крім того, у майбутніх фахівців недостатньо формується екологічний світогляд, що ґрунтується на екологічній свідомості, глибоко утвердженій екологічній культурі; не акцентуються морально-етичні і правові функції особистості, які червоною ниткою мають пронизувати екологічні знання і компетентності студента. За визначенням авторів [12, с. 70] нагальною є потреба в «гуманітаризації» технічної освіти й «технократизації» гуманітарної освіти та спільному вирішенні місцевих і регіональних проблем зусиллями широкої громадськості та її рухів [4, с. 105].

До аргументів останньої тези варто додати авторитетну думку українських філософів, які підкреслюють важливість повернення сучасного науково-дослідницького процесу до метафізичних аспектів людського буття, тобто залучати до нього потенціал творчості, уяви, образності, ціннісних орієнтацій, інтуїції особистості [6, с. 178]. Серйозним недоліком деяких ВНЗ є відсутність тісного зв'язку екологічного навчання з майбутньою професійною діяльністю, особливо у плані практичного застосування екологічних знань. Тому здобуття студентами технічних спеціальностей екологічної компетентності є проблематичним питанням, або й зовсім не вирішеним. **Згідно з концепцією нашого дослідження екологічні знання і засоби їх реалізації мають бути нероздільні, причому на протязі усього періоду навчання у ВНЗ, від першого курсу до останнього.**

Отже, теоретичні висновки щодо змісту і функцій екологічного знання – компетентностей для студентів ВНЗ технічного спрямування дозволили означити їх для розроблюваної моделі еколого-креативної підготовки, у складі системи ЕО, з такими положеннями:

- Зміст екологічних знань у період компетентнісної парадигми навчання спрямовується на екологічну підготовку студентів ВНЗ, яка формується на пріоритетності практичної складової, усвідомленні морально-етичного та світоглядного компонентів, холистичного, тоталогічного, синергетичного принципів ЕО.
- Модель екологічної компетентності майбутніх фахівців технічного спрямування вибудовується з врахуванням специфіки професійного напрямку і галузевої компоненти, що вимагає перегляду процесу навчання з екології, удосконалення його змісту, форм, методів на основі нових інтегрованих міждисциплінарних курсів, екологізації усього навчально-виховного процесу, запровадженні інноваційних психолого-педагогічних технологій.

На базі викладеного сформовано структуру змістовного поля моделі еколого-креативної підготовки студентів ВНЗ технічного спрямування (рис. 1).

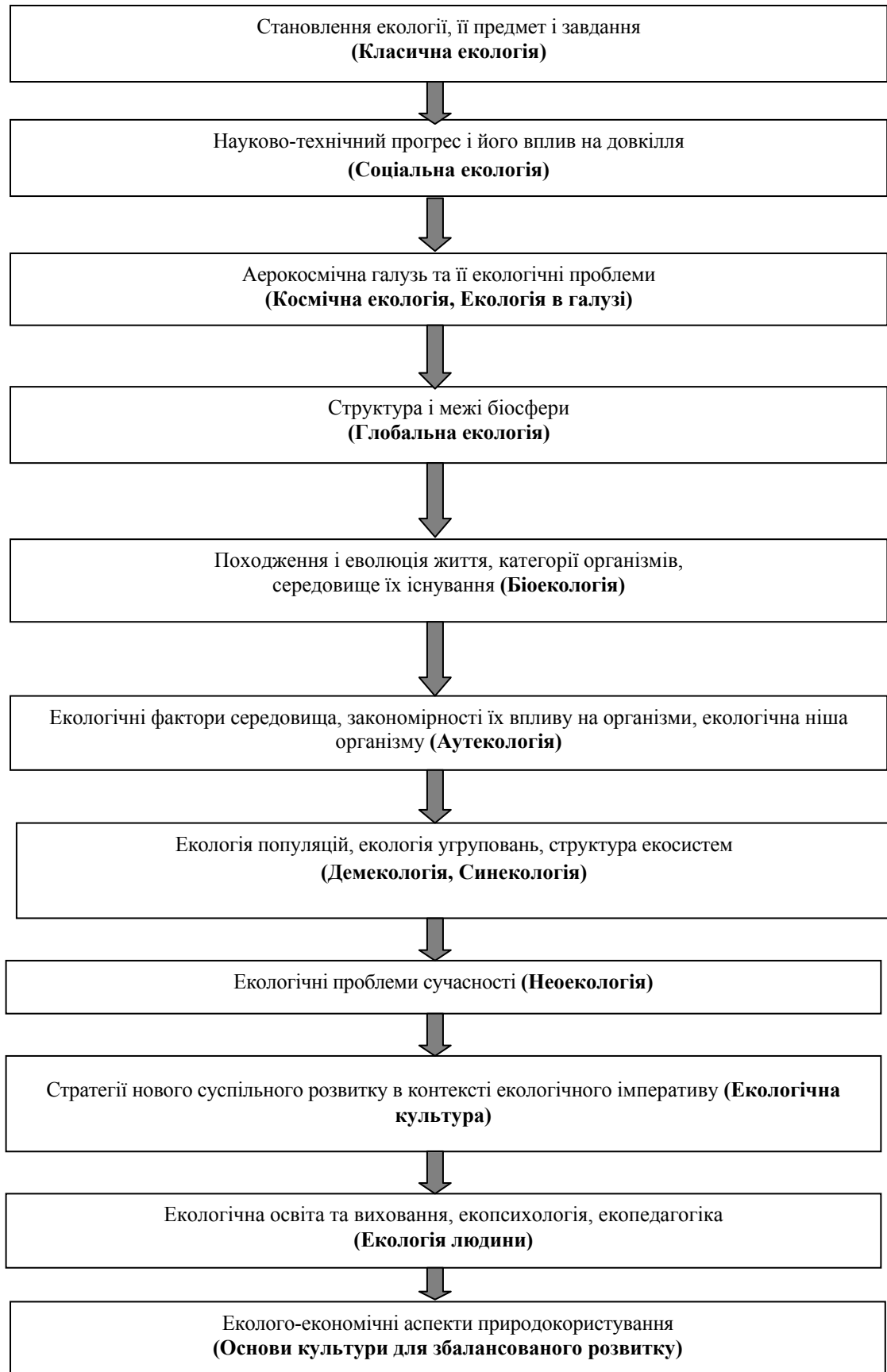
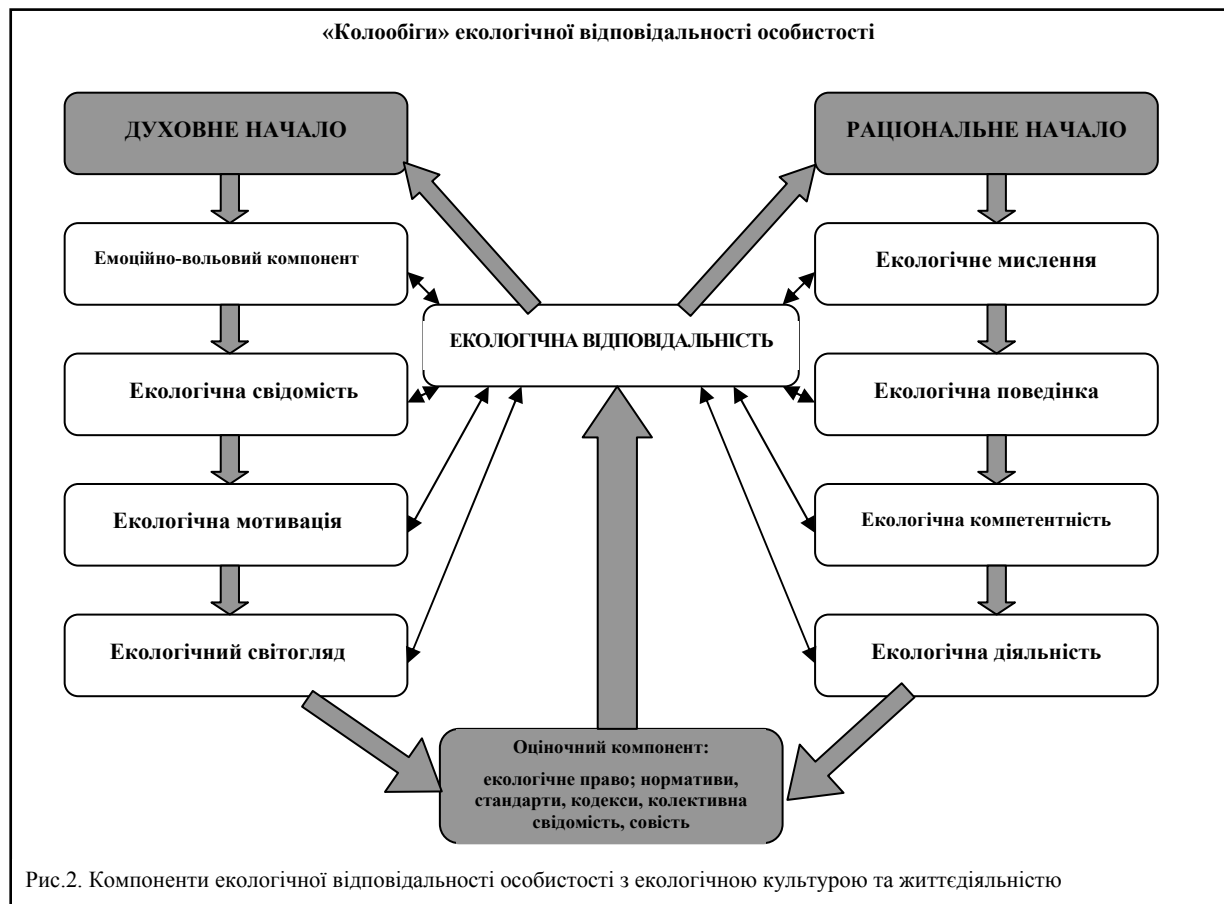

Рис. 1. Структура змістовного поля еколого-креативної підготовки студентів ВНЗ технічного спрямування

Послідовність розгляду тем підпорядкована принципу історизму – від «народження» екології до сучасного її застосування в розбудові збалансованого суспільства; від цілого до часткового, тобто від біосфери до її складових у вигляді екосистем; від глобальних соціосистем до галузевих; від суспільної екологічної свідомості до етики нових соціоекономічних відносин та екологічної культури особистості. Такий комплексний, наскрізний підхід – свідчення глобальності екологічної проблематики, її дієвої специфіки і необхідності запровадження у неперервній формі для усієї системи вищої школи. Екологічні знання закладають уяву про можливість вирішення нагальних світових, регіональних і місцевих проблем засобами науки, міждисциплінарними її підходами, синергетичними принципами, що вбирають у зміст розмаїття форм і методів сучасного наукового пошуку та системності екологічного поля знань (Рис. 2).

На рис. 2 подана загальна структура екологічної відповідальності, виражена через сукупність головних її компонентів. Виокремлення складових відкриває можливості їх дослідження і розробку шляхів формування екологічної відповідальності студентів [2, с. 19]. Структурні компоненти «колообігу» екологічної відповідальності особистості можна умовно поділити на два блоки – начала: духовне і раціональне, кожне з яких утворює власну структуру з виокремленими компонентами. До першого – духовного блоку – відносимо екологічну свідомість, емоційно-вольовий компонент, екологічний світогляд і екологічну мотивацію; до другого – раціонального блоку – екологічне мислення, екологічну поведінку, екологічну компетентність, діяльнісний компонент. Усі вони, як елементи системи, фокусуються на оцінковому компоненті, до якого входять: екологічне право, стандарти, кодекси, нормативи, колективна свідомість, совість; але змінюється з віком, освітою, досвідом роботи,

індивідуальними характеристиками особистості. Оцінковий компонент є, свого роду, зворотним зв'язком у пропонуваному «колообігу», всі компоненти якого розглядаються як загальні умови, що характеризують відповідального, професійно підготовленого фахівця високого рівня. У процесі підготовки екологічно відповідального фахівця, а потім у його професійній діяльності, вони функціонують у нероздільному взаємозв'язку як єдина цілісна система, вписана в оточуюче середовище [10, с. 255].

Щодо необхідності та доцільності розширення екологічної освіти у вищій школі слугують такі аргументи:

- зростаюча роль екології у вирішенні нагальних екологічних проблем різного рівня, властивих кожному напрямку людської діяльності;

- методологічне підґрунтя екологічного знання, як системного наукового пошуку з інноваційною змістовністю та врівноваженістю;
- прогностичність, комплексність у підходах природничого, соціоекономічного, морально-етичного, духовного аспектів;
- педагогічність, що формує екологічне мислення, свідомість, культуру, поєднуючи природничі та гуманітарні підходи, сприяючи гуманізації і соціалізації природокористування;
- екологічні знання сприяють реалізації трьох основних груп освітянських завдань: пізнавальних; мотиваційно-ціннісних, діяльнісно-відповідальних;
- підготовка екологічно свідомої, екологічно культурної особистості для розбудови збалансованого (екобезпечного, природовідповідного) суспільства.

Беручи до уваги важливість набуття означених екологічних знань, умінь, навичок і враховуючи завдання нашого дослідження, доцільно окреслити специфіку фахової екологічної підготовки студентів ВНЗ, яка вимагає розширення предметного поля усієї згаданої тріади. Отже, впливає необхідність набуття ще одного аспекту знань – діяльнісно-відповідальних, що допоможе творчо керуватися майбутнім фахівцям у практичній площині науково виваженими положеннями екологічної компетентності. Якщо раніше екологічну компетентність вважали складовою загальної фахової компетентності, то нині цей порядок повинен переосмислюватися в бік переваги екологічної компетентності, оскільки екологічні знання сприятимуть змінам суспільної свідомості і культури у ставленні, діях, мотиваціях виробничих і політичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 13.
2. Білик Л. І. Теоретико-методичні основи формування екологічної відповідальності студентів у системі виховної роботи вищого технічного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. І. Білик. – Черкаси, 2005. – 51 с.
3. Білявський Г. О. Нові концептуальні підходи до розвитку екологічної освіти в Україні на початку ХХІ ст. / Г. О. Білявський, В. М. Боголюбов // Наукові записки НУКМА. – Спец. випуск. – 2000. – т. 18. – С. 300–305.
4. Громадська оцінка екологічної політики в Україні: доповідь українських громадських екологічних організацій. – К., 2003. – 140 с.
5. Задорский В. Концепция устойчивого развития и экологизации Украины / В. Задорский // Конструктивная экология и бизнес. – 1998. – № 1–2.
6. Кисельов М. М. Концептуальні виміри екологічної свідомості / [М. М. Кисельов, В. Л. Деркач, А. В. Толстоухов та ін.]. – К. : Видавець ПАРАПАН, 2003. – 308 с.
7. Концепція сталого розвитку України. Проект: наук. керівн. Кухар В. П., Данилишин Б. М. // Україна: прогрес на шляху сталого розвитку. – К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2002. – С. 196–220.
8. Кремень В. Наукове забезпечення вищої освіти України в ХХІ столітті / В. Кремень // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 10.
9. Лук'янова Л. Б. Екологічна освіта у професійно-технічних навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти. Монографія. / Л. Б. Лук'янова. – К. : Міленіум, 2006. – 250 с.
10. Философия: Учебное пособие для студентов вузов. – К. : Фіта, 1994. – 383 с.
11. Шевчук В. Я. Екологічне управління: підручник для студентів екологічних спеціальностей ВНЗ / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.]. – К. : Либідь, 2004. – 430 с.
12. Шевчук В. Я. Основи професійного навчання з екологічної політики і управління: навч.-метод. посіб. / [В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін та ін.]. – К. : Геопринт, 2002. – 78 с.
13. Sustainable Churches. Nachhaltigkeitsmanagement. Sustainability Management EMAS – plus. – DBU, 2005. – 13 s.